

**TARIM REFORMU UYGULAMALARININ GÖÇ VE KENTLEŞME ÜZERİNE
ETKİLERİ: KARAMAN ÖRNEĞİ*****THE EFFECT OF AGRARIAN REFORMS ON MIGRATION AND URBANIZATION:
KARAMAN CASE****Prof.Dr. Ercan OKTAY**

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Karaman/Türkiye

Yrd.Doç.Dr. Hakan CANDAN

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Karaman/Türkiye

Arş.Gör. Arzu MALTAŞ EROL

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman/Türkiye

ÖZET

Sürekli artan nüfusun gıda ihtiyacının karşılanması için mevcut tarım alanlarının en yüksek düzeyde etkinlik ve verimlilikte kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Bu kapsamda, tarım reformu uygulamaları içinde yer alan arazi toplulaştırması (AT) çalışmaları öne çıkmaktadır. Son yıllarda AT çalışmaları oldukça yaygın bir kamu politikası ve yatırımı olmuştur. Bu araştırma ile, Karaman İli Merkez İlçeye bağlı Yollarbaşı, Burunoba, Akçaşehir, Ortaoba, Masara, Çoğlu, Salur, Kızık, Beydilli, Kisecek, Aşırın, Hamidiye, Sudurağı, Kılbasan, Davgandos ve Dinek'te tamamlanmış olan AT çalışmalarının performansı ölçülmeye çalışılmıştır. İlk olarak işletme sahiplerinin görüşlerine başvurulmuş alan çalışması ile AT'nin etkinliği araştırılmıştır. Buna göre; AT çalışmalarının maliyetleri azalttığı ve işletme sahiplerinin gelirlerini artırdığına ilişkin algılarının olumsuz olduğu, AT sonrasında başka yerlere göç etme niyetlerinde AT öncesine göre azalma olduğuna ilişkin görüşlerinin yine olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak işletme sahiplerinin AT öncesinde çalışmalara yönelik düşüncelerinin olumlu olduğu, AT sonrasında ise işletme sahiplerinin düşüncelerinin daha olumlu hale geldiği ve işletme sahiplerinin arazilerine ulaşım açısından AT çalışmaları sonrasında olumlu bir görüş içinde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca AT sonrasında yeni oluşan parsellerin sayı ve biçim olarak önemli derecede düzeldiği sonucuna ulaşılmıştır. AT sonrasında çalışmaların yapıldığı birimlerden sadece Hamidiye, Masara, Ekinözü ve Salur'da bir nüfus artışı olduğu, diğer birimlerde ve genel olarak bütün AT çalışması tamamlanan birimlerde ise önemli oranda bir nüfusun başka yerlere göç ettiği sonucu elde edilmiştir. Son olarak ürün deseni ve ekili alan miktarları Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) aracılığıyla araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; ortalama işletme parsel sayısında azalma olduğu, işletme sahiplerinin halen geleneksel ürünleri yetiştirmeye devam ettikleri, sulama alanlarındaki artışa rağmen nadas uygulamasını sürdürdükleri görülmüştür. Çalışmanın sonunda çeşitli önerilere ve araştırmanın kısıtlarına da yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarım Reformu, Arazi Toplulaştırması, Verimlilik, Karaman**ABSTRACT**

It has become compulsory for existing agricultural areas to be used at the highest level of efficiency and productivity to supply with the ever-growing population's need for food. Within this scope, land consolidation (LC) studies that are included in agrarian reform practices come to the forefront. LC practices have become a widespread public policy and investment in recent years. With this research it has been tried to measure the performance of the land consolidation studies completed in Yollarbaşı, Burunoba, Akçaşehir, Ortaoba, Masara, Çoğlu, Salur, Kızık, Beydilli, Kisecek, Aşırın, Hamidiye, Sudurağı, Kılbasan, Davgandos and Dinek of

* Bu çalışma, KMÜ BAP kapsamında hazırlanan "Tarım Reformu Uygulamalarının Göç ve Kentleşme Üzerine Etkileri" isimli projeden türetilmiştir.

Karaman central district. First the efficiency of land consolidation has been searched with the views of business owners' opinions. According to this, the perceptions of business owners are negative about land consolidation practices reduce costs and increase their incomes. Also the intention to migrate elsewhere after land consolidation is reduced as compared to the pre-consolidation of land is still negative. However, it has been determined that business owners' opinions are positive on working prior to land consolidation and the opinions of business owners become more positive after land consolidation. It has been determined that they have a positive opinion after the land consolidation practices in terms of access to the land of business owners. In addition, after the land consolidation, the numbers and shapes of the newly formed parcels have been improved to a great extent. It has determined that there was a population increase only in Hamidiye, Masara, Ekinözü and Salur from the units where the studies were carried out after the land consolidation. In the other units where land consolidation completed, a significant population migrated to other places. Finally, the crop size and cultivated area quantities were searched by Farmer Registration System. According to the findings, it has been seen that business owners are still continuing to produce traditional products. Also it has been seen that business owners continue to implement fallow applications despite the increase in irrigation areas. At the end of the study, the various proposals and constraints of the research were also included.

Keywords: Agrarian reform, land consolidation, productivity, Karaman.

1. GİRİŞ

Sanayi devrimi sonrasında tarım sektörünün ülke ekonomilerindeki ağırlığının giderek sanayi ve hizmetler sektörüne kaydığı görülmektedir. Daha yüksek katma değer oluşturmaları nedeniyle sanayi ve hizmetler sektörüne doğru yaşanan bu yönelişe rağmen, insan yaşamının devamı için bir zorunluluk olan tarımsal üretimin öneminin azaldığını söylemek mümkün değildir. Bugün için insanlığın taleplerinin karşılanabilmesi için 1,3 dünyaya gerek duyulmaktadır. Oysa nüfus hızla artarken dünya kaynakları sabit kalmaktadır. Görünüm Malthus'un asırlar öncesi dikkat çektiği sorunun varlığını doğrular türdendir.

Artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesinin sağlanması, gıda güvenlik ve güvenilirliğinin sağlanması, tarımsal üretimde kalite ve verimliliğin artırılması, kaynakların etkin kullanılarak çevreyle uyumlu sürdürülebilir bir tarımsal kalkınma hedefiyle ancak mümkün olabilecektir (DPT, 1999: 63). Dolayısıyla tarımsal üretim için giderek önemi artan arazi varlığının çok daha iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda, dünya genelinde başvurulan çarelerden birisi tarım reformu uygulamalarıdır. Üretim, pazarlama ve politikalar alt boyutlarıyla birlikte başarı sağlayabileceği değerlendirilen tarım reformu uygulamalarının Türkiye'deki geçmişini, 1948 yılına kadar götürmek mümkündür. Özellikle Marshall Planına dahil olan Türkiye'de, yardımların etkisiyle tarımda makineleşme sürecinin başlaması beraberinde tarım reformu gerekliliklerini de getirmiştir. Toprak ya da tarım reformu çalışmaları, "tarımda çalışanların gelirinin sosyal adalet ölçülerine göre yükseltilmesi, sanayi ve servis sektörlerinde çalışanlarla tarımla uğraşanlar arasında sürüp gelen gelir dengesizliğinin belli ölçülerde giderilmesi gerektiğini bunun ise toprak ve işgücü olarak birim başına verimi artırmakla gerçekleştirebileceğini kabul ederler". Fakat iki terim arasında ince bir ayırım söz konusudur. Tarım reformu çalışmaları "büyük toprak sahiplerini kırmadan, kredilerle, teknolojiye gelişmelerden faydalanarak, başarılı bir pazarlama ile yapılacak bir reformu" içermekteyken, toprak reformu "toprakta çalışanın geleceğe güvenle bakmasının temel şartının toprağa sahip olması olduğunu" kapsamaktadır (Yavuz, 1967: 29). Dolayısıyla Türkiye'de uygulanan tarım reformu modeli mülkiyette değişikliğe gidilmeden tarımda üretimi artırmaya yönelik bir yaklaşım halini almıştır.

Tarım reformunun üretim boyutunu öne çıkaran anlayış; optimum arazi ölçüğü, optimum ürün deseninin oluşturulması ve dolayısıyla verim artışının sağlanmasını esas almaktadır (Erdoğan ve Erdoğan, 2001: 52). Öncelikle GAP bölgesinde uygulanan ve daha sonra da ülke genelinde yaygınlaşan arazi toplulaştırması (AT) çalışmaları ile reform çabalarının ilk ve önemli bir aşaması gerçekleştirilmektedir. Tarım reformu uygulamalarının Türkiye özelinde bu yönüyle öne çıkmasının nedeni, artan nüfus ile birlikte parçalanmış tarım arazilerinin verimli kullanılmasının zorlaşmasıdır. Ülkeden ülkeye değişebilen farklı amaçlarla uygulanan arazi toplulaştırmasında genel amaç; arazi

bölünmesini engellemek ve en uygun biçimde kullanılmasını sağlamaktır. Bir başka anlatımla arazi toplulaştırma, belirli geometrik biçimlerde yeni parseller oluşturarak parçalanmış tarım veya orman işletmelerinde kapsamlı bir düzenleme yapılmasıdır (Vitikainen, 2004: 5 aktaran Akşit, 2013: 3).

Tarım reformu uygulamalarının yukarıda sayılan hedefleri yanı sıra, kırsaldan kentlere yönelen hızlı göç hareketinin ya da nüfusun mekanda yer değiştirmesinin “itici” etmenlerini belli ölçüde ortadan kaldırmak da vardır. İtici etmenlerden kasıt, nüfusu köyden ve tarımdan köy dışına iten etmenlerdir. Tarımda verimliliğin düşmesi, tarımsal gelirin azlığı, gelirin ve toprak sahipliğinin dengesizliği, tarım topraklarının çok parçalanmış olması ve tarımda makineleşmenin 1950’lerden beri baskın olması, köylünün tarımdan kopmasına zemin hazırlamıştır (Keleş, 2012: 67-73).

Bu çalışmada, uzunca bir geçmişi olan tarım reformu uygulamalarının son yıllarda öne çıkan yönü olan arazi toplulaştırma çalışmalarının Karaman İlindeki performansı incelenmiştir. Bu kapsamda, arazi toplulaştırması yapılan yerleşim birimleri olan Yollarbaşı, Burunoba, Akçaşehir, Ortaoba, Masara, Coğlu, Salur, Kızık, Beydilli, Kisecik, Aşırın, Hamidiye, Sudurağı, Kılbasan, Davgandos ve Dinek’te öncelikle yeni oluşturulan parsellerin geometrik durumları araştırılmış ve toplulaştırma öncesi durum ile karşılaştırılmıştır. Daha sonra söz konusu yerleşim birimlerinde arazi toplulaştırması sonucunda ortaya çıkan ürün deseni ve üretim alanlarındaki gelişme ve arazilerin sulanabilirlik özelliklerindeki değişim incelenmiştir. Ayrıca yine bu yerleşim yerlerindeki tarımsal faaliyetlerde bulunan ve çiftçi kayıt sisteminde yer alan üreticilerin arazi toplulaştırmasıyla ilgili algıları, anket tekniğiyle yapılan bir alan çalışması ile ortaya konulmuştur. Son olarak da arazi toplulaştırması yapılmış olan yerleşim birimlerindeki nüfus hareketleri TÜİK verileri ışığında incelenmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Ekilebilir nitelikteki tarımsal üretim alanlarının ne kadar genişletilebileceği, tarımsal ürün çeşitliliğinin ve üretimde verim artışının nasıl sağlanabileceğine ilişkin iki temel yöntemden söz edilmektedir. Birincisi, ekilebilir tarım alanlarının miktarının çoğaltılması ve ikincisi de bu alanların verimliliğinin artırılması şeklindedir (Darkot, 1943’ten aktaran Boyraz ve Üstündağ, 2008: 564). Birinci seçenek için dünyanın sınırlarının sonuna doğru geldiği kabul edilirse, çok fazla fayda sağlanabilecek bir yol olmadığı görülecektir. Geriye sadece ikinci seçenek üzerinden sonuç alma şansı kalmaktadır. Yani verimin artırılması ve birim alandan en yüksek verimin elde edilmesini sağlamak gerekmektedir. Arazi toplulaştırma çalışması yapılan alanlarda, tarımsal verimliliğin oldukça yüksek düzeylere ulaştığı ileri sürülmektedir (www.tarim.gov.tr).

Tarım Bakanlığı’nın yaptığı resmi tanıma göre arazi toplulaştırması, çeşitli nedenlerle ekonomik olarak tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesine imkan vermeyecek düzeyde parçalanmış, dağılmış, şekil olarak da bozuk haldeki parsellerin çağdaş tarım işletmeciliği esaslarına göre ve sulama hizmetlerinin geliştirilmesi için en uygun şekilde birleştirilmesi, biçimlendirilmesi ve yeniden düzenlenmesi işlemidir. Bu çalışmalarda temel amaç ise, tarım işletmelerinin sahip oldukları küçük, parçalı ve dağınık arazileri modern tarım işletmeciliğine göre yeniden düzenleyerek, daha az zaman, işgücü ve sermaye kullanımı sağlamak, üretim faktörlerinden en iyi biçimde faydalanarak tarımsal üretimi ve tarım işletmelerinin verimliliğini artırmak ve kırsal kesimdeki nüfusun hayat standartlarını yükseltmektir (<http://www.tarim.gov.tr>). Ancak dar anlamdaki bu tanıma karşılık araştırmacılara göre geniş anlamda arazi toplulaştırması ise; parçalanmış mülklerin birleştirilmesinin yanında, sulama drenaj, ulaşım, toprak-su koruma tedbirleri ve kırsal kesimin tüm alt yapı ihtiyaçlarını da kapsamaktadır. Tarım Bakanlığı da geniş anlamdaki arazi toplulaştırma faaliyetlerini “tarla içi geliştirme hizmetleri (TİGH)” şeklinde ayrı bir başlık ile ele almaktadır.

Ülkemizde tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payı 2014 yılında 5.470.000 kişi ile %21,1 şeklinde gerçekleşmiştir. Bu rakam bir önceki yıla göre %5,1 oranında bir artışı ifade etmektedir ve sanayi sektöründen daha fazla istihdamın sağlandığı sektör anlamına gelmektedir (<http://www.kalkinma.gov.tr>). Sektörün ülke ekonomisi açısından hala önemli bir ağırlığının olduğu görülmektedir. Ancak sektöre ilişkin dikkat çekici sorunlar arasında, tarımsal işletmelerin parçalı ve

dağınık bir mülkiyet yapısına sahip olması sayılmaktadır. 2004 yılına ait bir raporda bu durum net olarak görülmektedir.

Tablo 1. Tarımsal İşletmelerde Parsel Sayısı (2004)

İşletme Sayısı (Adet)	İşletmelerin Sahip Olduğu Parsel Sayısı (Adet)	Yüzdesi
384.037	1	9,46
2.875.811	2-9	70,84
799.738	10+	19,70
Toplam=4.059.586		100,00

Kaynak: Boyraz ve Üstündağ, 2008: 568

Bu parçalı yapı dışında bir başka ilgi çekici istatistik ise, ülkemizin toplam 18.4 milyon hektar tarım arazisi büyüklüğüne ve 6.1ha işletme başına ortalama tarımsal arazi büyüklüğüne sahip olmasıdır. Bu rakam AB ülkelerinde sırasıyla 123,5 milyon ha ve 12,6 ha şeklindedir (Uzundumlu, 2012). Rakamlar ülkemizin tarımsal işletmelerinin küçük, dağınık ve parçalı bir yapıyı barındırdığını teyit etmektedir.

Türkiye tarım sektörünün dünya ile rekabet edebilmesi, kırsal alanda gerçekleştirilen yatırımların beklenen faydayı sağlayabilmesi ve tarımsal yeniliklerin tarım arazilerinin içerisine kadar girebilmesi için, ilk başta tarımsal yapı bozukluğunun giderilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla arazi toplulaştırmasının önemi çok açıktır (Boyraz ve Üstündağ, 2008: 564). Bu kapsamda arazi toplulaştırma çalışmalarının ülke açısından sağlayacağı faydaları söyle sıralamak mümkündür (<http://www.tarim.gov.tr>):

Arazi toplulaştırma projelerinin uygulanması ile çok sayıda ve dağınık durumdaki parseller biraraya getirilerek parsel sayısı azaltıldığından, ayrıca yeni ve planlı yollar inşa edildiğinden çiftçimizin parsellerine gideceği yol kısalmaktadır. Bunun sonucunda her bir işletme yakıt tasarrufu sağlamaktadır.

Düzensiz ve dolayısıyla tarımsal işlemeye uygun-ideal parseller oluşturulduğundan çiftçilerimiz parselleri içinde yapacağı ekim-sürüm-dikim gibi faaliyetlerinde zamandan, işgücünden (sürüm zorluğu) ve yakıttan tasarruf etmektedir.

Parsel içinde bulunan ve ekim-sürümü zorlaştıran, ayrıca üzerinde buldukları alanın da ekilmesine imkân tanımayan taşların araziden temizlenmesi ile kullanılmayan bu taşlı alanlar tarıma kazandırılmaktadır. Projeler ile yapılan stabilize kaplamalı yollar sayesinde her parsel yola kavuşmakta ve sosyal huzur sağlanmaktadır.

Doğal drenaj hatları birleştirilerek biyolojik çeşitliliğin yaşayabileceği ekolojik koridorlar oluşturulmaktadır. Hisselilik, sulama ve ulaşımdan kaynaklanan sosyal huzursuzluklar önlenmekte, yargı yükü azaltılmaktadır.

Hisselilik sorununun çözülmesi için belli bir bedel karşılığında yapılan ifraz işlemine gerek kalmadığından tapu malikleri hem sosyal hem finansal kazanım elde etmektedir.

İdari yoldan ayrılmış olan köyler kadastral olarak da ayrılmaktadır. Projeler ile parsel sınırları net bir şekilde belirlenip vatandaşa teslim edildiğinden sınır ihlalleri sebebiyle ortaya çıkan huzursuzluklar giderilmektedir. Kamulaştırma minimuma indirildiğinden vatandaş tarımdan ve köyünden kopmamaktadır. Devlet, projeden faydalanacak kişilere ulaşmış, birlikte çalışarak güven duygusu oluşturmaktadır.

Değişim, başarıma duygusu ve Devlet tarafından uygulanacak yeni projelere isteklilik gibi olumlu gelişmeler ortaya çıkmaktadır.

Doğal alanlar korunmaktadır. Sera gazı salınımları azalmaktadır. Toplulaştırma projeleri ile birlikte yapılmakta olan yüzey tahliyeleri ile tarım arazilerinde oluşan su erozyonunun önüne geçilmektedir. Yapılan ıslah çalışmaları ile taban suyu seviyesi düşürülerek, tuzluluk ve alkaliliğin önüne geçilmektedir.

Ülkemizdeki arazi toplulaştırma çalışmalarının ilk örneği, 1961 yılında Konya ili Çumra ilçesi Kargı Köyü'ndeki çalışmadır (Sayılan, 2013). Özellikle GAP bölgesindeki çalışmalar ile ivme kazanan arazi toplulaştırma çalışmalarının yıllara göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'de Yıllar İtibariyle Tamamlanmış Arazi Topplulaştırma Çalışmaları

Yıl	Alan (ha)
1961-2002	450.000
2003-2007	132.000
2008	430.000
2009	103.000
2010	26.000
2011	601.998
2012	1.210.604
2013	1.036.356
2014	992.827
2015	100.000
Toplam	5.082.785

Kaynak: <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Arazi-Topplulastirma-ve-Tarla-Ici-Gelistirme/Projeler> E.T.: 15.11.2016

Arazi toplulaştırma çalışmalarının uygulama alanındaki performansının araştırıldığı çalışmalar son yıllarda sıkça yapılır hale gelmiştir. Bu ilgi artışının nedenlerinden birisi de, arazi toplulaştırma çalışmalarının ülkenin önemli bir kamu yatırım alanı haline gelmiş olması kabul edilebilir. Ülkenin değişik bölgelerinde yapılan çeşitli araştırmalar söz konusudur. Akşit (2013) tarafından Denizli ili Acıpayam İlçesi Yeşildere Köyü'nde yapılan çalışma ile çiftçilerin arazi toplulaştırma çalışmasına ilişkin algıları ölçülmüştür. Buna göre; çiftçilerin arazi varlığındaki azalma ve hasat yapamamaktan kaynaklanan olumsuz algılarının yanında sulama, ulaşım, yakıt tasarrufu, gübreleme ve araziyi kullanma kolaylığı yönüyle olumlu algı içinde oldukları ortaya konulmuştur.

Altıntaş ve Akçay'ın (2009) Tokat-Erbaa'da yaptıkları çalışmada; araştırma bölgesinde toplulaştırma sonrasında ortaya çıkan en önemli sorun un tesviye problemleri olduğu, bakım görmeyen kanallar, köprüler ve yollar da yıpranarak başka sorunlar haline geldiği sonucu elde edilmiştir. Çiftçilerin toplulaştırma öncesinde projeye ilişkin yaklaşımları %95,24 düzeyinde olumlu iken projenin tamamlanmasından sonra olumlu düşünenlerin oranı %84,79 şeklinde bulunmuştur.

Berk'in (2015) Aydın Yenipazar'da yaptığı çalışmada toplulaştırma çalışması öncesinde işletmelerdeki ortalama parsel sayısının 4.21'den 1.81'e düştüğünü ve bu parçalı yapının önemli derecede düzeltildiğini ortaya koymuştur.

Bilgin (2014) tarafından Edirne ili İpsala ilçesinde yapılan çalışmada, arazi toplulaştırması yapıldıktan sonra sulama suyunun şebekeden yeterli miktarda alınması ve adil yapılmasının dağıtılması ile işletme bakım ve hizmetleri konusunda önemli düzeyde çiftçilerin memnun oldukları sonucu (sırasıyla %90.6, %75.5, %98.1) elde edilmiş ve yeniden bir toplulaştırma yapılması durumunda çalışmalara muvafakat vereceklerini beyan etmişlerdir.

Çelik'in (2010) Şanlıurfa Harran Ovası'nda yaptığı çalışmada toplulaştırma çalışması sonrasında sulu tarım yapılan işletmelerde işletme parsel sayısının 2.29'dan 1.84'e indiği ve çiftçilerin %85 düzeyinde uygulamadan memnun olduklarını belirlemiştir.

Ekinci (2010) tarafından Samsun Bafra İlçesinde Sol Sahil Şeridi toplulaştırma Prpjesi ile ilgili yapılan çalışmada; işletmelerin ortalama parsel sayısının (ha) 6.14'den 2.51'e düştüğü, ortalama parsel büyüklüğünün ise (ha) 5.72'den 12.12'e yükseldiği sonucu elde edilmiştir. İldeniz'in (2015) aynı bölgede yaptığı bir çalışmada ise; toplulaştırmaya gönüllü olarak katılan çiftçilerin parsel sayısının azalması, arazilerinin birleşmesi, proje kapsamında belirtilen hizmetlerden daha iyi faydalandıkları ve dolayısıyla arazi değerlerinin arttığını ifade ettikleri bulunmuştur. Ayrıca, yine toplulaştırmaya gönüllü olarak katılan çiftçilerin ürün desenlerinde de ticari değeri yüksek olan ürünlere doğru bir yöneliş olduğu belirlenmiştir.

Eser'in (2006) Gaziantep-Nurdağı-Gedikli Köyünde yaptığı çalışma ile; toplulaştırma sonucunda dikdörtgen parsel sayısının %15.46'dan %51.02'ye yükseldiği, toplam parsel sayısında %52 azalma olduğu ve işletmelerin %80.6'sının yaşam koşullarında iyileşme olduğu ve %83.9'unun gelirlerinde artış olduğu sonucu bulunmuştur.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada ilk olarak arazi toplulaştırması tamamlanmış yerleşim birimleri olan Karaman Merkez ilçeye bağlı Yolarbaşı, Burunoba, Akçaşehir, Ortaoba, Masara, Çoğlu, Salur, Kızık, Beydilli, Kisecik, Aşiran, Hamidiye, Sudurağı, Kılbasan, Davgandos ve Dinek'te toplulaştırma öncesi ve sonrasında parsellerin geometrik durumlarının tespiti yapılmıştır. Bu bağlamda, Karaman Kadastro Müdürlüğü'nde tapu ve kadastro verileri aracılığıyla parsellerin sayıları belirlenmiştir. Ayrıca parsellerin geometrik biçimlerinin oluşmasında belirleyici olan köşe noktaları (kadastral terimiyle kırık sayısı) elde edilmiştir. İkinci olarak toplulaştırma işlemleri tamamlanan yerleşim yerlerindeki çiftçi kayıt sistemi verilerinden ürün deseni, ekili alanların miktarı (sulu ve kuru olmak üzere) belirlenmiştir. Üçüncü aşamada TÜİK verilerinden söz konusu yerleşim yerlerindeki nüfus hareketlerinin yıllar itibariyle değişimi incelenmiştir. Ve son olarak da arazi toplulaştırması tamamlanmış yerleşim yerlerinde ikamet eden ve işletmesi bulunan kişilerle arazi toplulaştırması etkinliği ölçüğü aracılığıyla anket çalışmaları yapılmış ve işletme sahiplerinin toplulaştırma çalışmalarına ilişkin algıları ölçülmüştür.

3.1.Araştırmanın Amacı

Türkiye, 1950'li yıllardan itibaren kentlere doğru yönelen hızlı bir göç hareketini yaşamaktadır. Farklı motivasyonlar doğrultusunda gerçekleşen söz konusu göç hareketinin öne çıkan boyutları arasında, kırsal alanın sürdürülebilir bir yaşam imkanını sunmaktaki yetersizliğinden doğan "itici güçler" yer almaktadır. Kırsal alanın yetersizliğini aşmak çabaları, geçmişi 1935 yılına kadar uzanan çeşitli tarım ve toprak reformu uygulamaları üzerine inşa edilmek istenmiştir. Bu kapsamda söz konusu yöntem üzerinde birçok değişiklik yapan yasal düzenlemelere gidilmiştir.

Karaman ili de, tarım eksenli kalkınma politikalarının uygulama alanı içinde yer alan iller arasındadır. Özellikle Konya Ovası'nın önemli bir bölümü üzerinde yerleşik kırsal alanları kapsayan Karaman ili, son yıllarda bir yandan hızlı bir kentleşme olgusunun etkisi altında kalırken diğer yandan da çok sayıdaki biriminde tarım reformu uygulamalarına sahne olmuştur. 2015 sonu itibarı ile tarım reformu uygulamalarının tamamlandığı birim sayısı on ikiye ulaşmıştır. Halen devam eden uygulamalarla birlikte Karaman ilinin neredeyse bütün tarımsal üretime uygun birimlerinin tarım reformu uygulamalarına tabi olduğu görülmektedir.

Buradan hareketle, şu ana kadar gerçekleştirilen tarım reformu uygulamalarından elde edilen sonuç ile beklentilerin ne ölçüde karşılanabildiğinin, dolayısıyla söz konusu politikaların Karaman ilindeki performansının incelenmesinin gerektiği düşünülmektedir. Tarım reformu uygulamalarının son yıllarda ülke genelinde yaygınlaşmasına rağmen, söz konusu uygulamaların performansına yönelik yeterli araştırmanın yapıldığı söylenemez. Özellikle Karaman ili özelinde yapılmış herhangi bir çalışma mevcut değildir.

3.2.Araştırmanın Önemi

Tarım Reformu uygulamaları kapsamında gerçekleştirilen arazi toplulaştırma çalışmaları, önemli kamusal maliyetler ile gerçekleştirilmektedir. Her yıl Bütçe Kanunu'nda tarım reformu uygulamaları için küçümsenemeyecek kaynaklar ayrılmaktadır. Bu nedenle, uygulamaların beklenen sonuçlara ulaşıp ulaşmadığının sorgulanması mutlak bir gerekliliktir. Özellikle Karaman gibi tarımsal temelde kalkınma hedeflerine yürümekte olan bir kent için bu alandaki araştırmanın yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Geçmiş tarım reformu uygulamalarının performanslarından elde edilecek bulgular ışığında özellikle pratik ve teorik olarak çeşitli öneriler de yapılmıştır.

3.3.Araştırmanın Hipotezleri

Literatür incelemesi ve alan çalışmasından elde edilen veriler ışığında aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

- 1.AT çalışmaları nedeniyle işletme sahiplerinin maliyetlerinde azalmalar meydana gelmiştir.
- 2.AT nedeniyle işletme sahiplerinin gelirlerinde artışlar meydana gelmiştir.
- 3.AT çalışmalarından önce işletme sahipleri AT'nin faydalı olduğunu düşünüyorlardı.
- 4.AT sonrasında işletme sahiplerinin düşünceleri olumlu yönde değişmiştir.
- 5.AT çalışmaları sonrasında işletme sahiplerinin arazilerine ulaşma sürelerinde kısalma olmuştur.
- 6.AT çalışmalarından sonra işletme sahiplerinin başka kente göç etme niyetlerinde AT öncesine göre azalma olmuştur.

3.4. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Karaman Merkez ilçeye bağlı AT çalışmaları tamamlanmış olan yerleşim birimlerindeki işletme sahipleri oluşturmaktadır. Karaman Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Çiftçi Kayıt Sistemi verilerine göre; Yolarbaşı, Burunoba, Akçaşehir, Ortaoba, Masara, Çoğlu, Salur, Kızık, Beydilli, Kisecik, Aşırın, Hamidiye, Sudurağı, Kılbasan, Davgandos ve Dinek'te sisteme kayıtlı işletme sayısının (gerçek ve tüzel kişi toplamı) 737 kişi olduğu belirlenmiştir. %95 güven aralığında yeterli örneklem büyüklüğünün 185 olduğu (Erdoğan, 2004: 36) belirlenmiştir. Kolayda örnekleme yöntemi ile işletme sahiplerine yöneltilen anketlerden 189 tanesi doğru ve eksiksiz olarak düzenlendiği anlaşılmış ve bu anketler doğrultusunda gerekli analizler yapılmıştır.

3.5.Araştırmanın Kısıtı

Araştırma kapsamında özellikle çiftçi kayıt sisteminde toplulaştırma öncesi verilerin elde edilmesi mümkün olamamıştır. Bakanlığın sistemde gerçekleştirdiği değişikli sonrasında eski verilere bu çalışmanın süresi içerisinde erişilememiştir. Ayrıca işletme sahiplerine uygulanan Arazi Toplulaştırması Etkinliği Ölçeği'ne işletme sahiplerinin "sosyal beğenirlik" nedeniyle objektif yanıtlar vermemiş olabilecekleri durumu, bütün sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda olduğu gibi bu çalışma açısından da bir önemli kısıt olmuştur. Son olarak da örneklemin sadece Karaman Merkez ilçe ile sınırlı olması nedeniyle il genelini temsil yeteneğinin düşük olması, bir başka kısıtı olarak sayılabilir.

3.6. Kullanılan Ölçekler ve Yöntem

Araştırmada avantajları nedeniyle anket tekniği tercih edilmiştir. İlgili literatür taramalarından elde edilen bilgiler ışığında daha önce bu çalışmaya benzer nitelikteki araştırmalarda kullanılan "Arazi Toplulaştırması Etkinliği Ölçeği" (Eser, 2006) kullanılmıştır. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. İlki 4 sorudan oluşan köyünüz, öğrenim durumunuz gibi demografik özelliklerin yer aldığı bölümdür. İkincisi ise "Yıllık tarımsal gelirinizde bir artış oldu mu?" biçimde oluşturulan ve "evet, hayır" şeklinde derecelendirilen toplam 30 sorudan oluşmaktadır.

Kolayda örnekleme ile Karaman Valiliği ve bağlıları olan Tapu Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Nüfus Müdürlüğü'ne çeşitli iş ve işlemler amacıyla gelen tarımsal işletme sahiplerine 500 anket, araştırmanın uygulaması için belirlenmiş olan süre içinde (Ağustos-Eylül ve Ekim ayları) dağıtılmıştır. Sağlıklı doldurulduğu belirlenen 189 anket, İstatistik paket program aracılığıyla değerlendirilmiştir. Anketlerin geri dönüş oranı %37,8 olmuştur ve bu araştırma için yeterli bir büyüklük olarak kabul edilmektedir (Sipahi vd., 2008).

4. BULGULAR

4.1. Demografik Özellikler

Araştırmanın alan çalışmasına katılan işletme sahiplerinin yerleşim yeri, öğrenim durumu, işletmede çalışan kişi sayısı ve işletmedeki toplam arazi miktarı sonuçları aşağıdaki tablolar ile sunulmuştur.

Tablo 3. İşletme Sahiplerinin Yerleşim Yerleri

	f	%
akçaşehir	32	16,9
sudurağı	3	1,6
beydilli	22	11,6
masara (bölük yazı)	23	12,2
yollarbaşı	16	8,5
kisecik	28	14,8
aşırın	14	7,4
kızık	17	9,0
davgandos	16	8,5
dinek	2	1,1
ortaoba	16	8,5
Total	189	100,0

Elde edilen bulgulara göre araştırmaya en yüksek katılım %16.9 ile Akçaşehir, %14.8 ile Kisecik ve %12.2 ile Masara Köyünden işletme sahipleridir. Diğer yerlerden katılım sayıları ve oranlar da tabloda yer almıştır.

Tablo 4. İşletme Sahiplerinin Öğrenim Durumu

	f	%	Toplam %
okuma yazma bilmiyor	1	,5	,5
ilkokul	31	16,4	16,9
ortaokul	106	56,1	73,0
lise	50	26,5	99,5
üniversite	1	,5	100,0
Toplam	189	100,0	

İşletme sahiplerinin öğrenim durumlarına bakıldığında %56.1 ile ortaokul düzeyindekilerin ilk sırada, lise mezunu olanların %26.5 ile ikinci ve %16.4 ile de ilkököl düzeyinde öğrenim görenlerin ise üçüncü sırada oldukları görülmektedir. Okuma yazma bilmeyen ve üniversite mezunu olanlar ise 1'er kişiden oluşmaktadır.

Tablo 5. İşletmede Çalışan Kişi Sayısı

Kişi Sayısı	f	%	Toplam %
1	2	1,1	1,1
2	4	2,1	3,2
3	30	15,9	19,0
4	37	19,6	38,6
5	51	27,0	65,6
6	17	9,0	74,6
7	26	13,8	88,4
8	10	5,3	93,7
9	8	4,2	97,9
10	2	1,1	98,9
12	1	,5	99,5
15	1	,5	100,0
Toplam	189	100,0	

İşletmede çalışan kişi sayısı açısından en yüksek oran (%27) 5 kişiden oluşan işletmeler iken, sırasıyla 4 kişilik işletmeler (%19.6) ile ikinci sırada ve üç kişilik işletmeler ise %15.9 ile üçüncü sırada yer almaktadır. İşletmelerdeki ortalama çalışan sayısı ise 5.22 kişidir. Ayrıca İşletme sahiplerinin verdikleri cevaplar ışığında belirlenen ortalama işletme arazi miktarı (Da) ise 1317,58 olarak bulunmuştur.

4.2. Arazi Toplulaştırma Etkinliği Bulguları

Arazi toplulaştırma çalışmalarının etkinliğine ilişkin araştırma ilgili ölçek aracılığıyla yöneltilen sorularla yapılmıştır. Söz konusu sonuçlar aşağıdaki birleştirilmiş tabloda yer almaktadır.

Tablo 6. Arazi Toplulaştırma Etkinliği Anket Sonuçları

Soru	Evet/Hayır	f	%
Sulama ile arazi toplulaştırmasının birlikte yapılmasını uygun buluyor musunuz?	Evet	150	79,4
	Hayır	39	20,6
Arazi toplulaştırmasından önce borulu şebekeden su alıyor muydunuz?	Evet	156	82,5
	Hayır	33	17,5
Bugün parsele borulu şebekeden doğrudan su alabiliyor musunuz?	Evet	154	81,5
	Hayır	35	18,5
Arazi toplulaştırması suyun borulu şebeke düzeyinde daha adil dağıtımını sağladı mı?	Evet	116	61,4
	Hayır	73	38,6
Arazi toplulaştırması suyun borulu şebeke düzeyinde yeterli miktarda alınmasını sağladı mı?	Evet	116	61,4
	Hayır	73	38,6
Arazi toplulaştırması sulama suyunun uygun zamanda alınmasında olumlu bir değişiklik getirdi mi?	Evet	100	52,9
	Hayır	89	47,1
Arazi toplulaştırması su kavgalarının azalmasını sağladı mı?	Evet	92	48,7
	Hayır	97	51,3
Arazi toplulaştırması kullandığınız su miktarının azalması yönünde bir değişiklik getirdi mi?	Evet	55	29,1
	Hayır	134	70,9
Arazi toplulaştırması sulamada kullandığınız ekipman yönünden bir azalma getirdi mi?	Evet	67	35,4
	Hayır	122	34,6
Arazi toplulaştırması sulama için harcadığınız enerji (yakıt) maliyetleri yönünden bir azalma sağladı mı?	Evet	74	39,2
	Hayır	115	60,8
Arazi toplulaştırması sulanan alanlarda verim artışı sağladı mı?	Evet	72	38,1
	Hayır	117	61,9
Arazi toplulaştırması ile sulamada iş gücü azaldı mı?	Evet	75	39,7
	Hayır	114	60,3
Arazi toplulaştırması ile sulanan alanda bir artış oldu mu?	Evet	141	74,6
	Hayır	48	25,4
Arazi toplulaştırması su ücretlerini düşürdü mü?	Evet	48	25,4
	Hayır	141	74,6
Sulama birliğinin çalışmalarından memnun musunuz?	Evet	126	66,7
	Hayır	63	33,3
Sizce yönetim, tarımsal işletme ve bakım hizmetlerini sürekli karşılayabiliyor mu?	Evet	120	63,5
	Hayır	69	36,5
Arazi toplulaştırması sulama yöntemi üzerinde bir değişiklik getirdi mi?	Evet	23	12,2
	Hayır	166	87,8
Arazi toplulaştırması yapılmadan önce faydalı olduğuna inanıyor muydunuz?	Evet	124	65,6
	Hayır	65	34,4
Arazi toplulaştırma çalışmaları öncesinde yaşadığınız yerleşim yerinden başka bir kente göç etme isteğiniz var mıydı?	Evet	31	16,4
	Hayır	158	83,6
Arazi toplulaştırması yapıldıktan sonra olumlu yönde fikirleriniz değişti mi?	Evet	151	79,9
	Hayır	38	20,1
Arazi toplulaştırma çalışmaları sonrasında yaşadığınız yerleşim yerinden başka bir kente göç etme isteğiniz var mı?	Evet	36	19,0
	Hayır	153	81,0
Refah seviyenizde bir değişiklik oldu mu?	Evet	65	34,4
	Hayır	124	65,6
Toplulaştırmadan dolayı araziye ulaşma sürenizde kısalma oldu mu?	Evet	108	57,1
	Hayır	81	42,9

Traktörünüz var mı?	Evet	184	97,4
	Hayır	5	2,6
Cevap evetse ne zaman aldınız?	AT Öncesi	170	89,9
	AT Sonrası	14	7,4
Yıllık tarımsal gelirinizde bir artış oldu mu?	Evet	68	36,0
	Hayır	121	64,0
Tarımsal faaliyetten sonra arta kalan zamanınızda bir artış oldu mu?	Evet	53	28,0
	Hayır	136	72,0
Cevabınız evet ise arta kalan zamanınızda neler yapıyorsunuz?	Spor	1	1,9
	Kitap, gazete, vs. okuyorum	13	25,0
	TV	29	55,8
	Diğer	10	17,3
Daha çok hangi sulama yöntemlerini kullanıyorsunuz?	Salma	40	21,2
	Karık	31	16,4
	Yağmurlama	85	45,0
	Damlama	33	17,5
	Tava	0	0
En çok hangi ürünü yetiştiriyorsunuz?	Mısır	47	24,9
	Pancar	48	25,4
	Buğday	52	27,5
	Arpa	6	3,2
	Fasulye	22	11,6
	Nohut	11	5,8
	Elma	1	0,5
	Diğer	2	1,1

Arazi toplulaştırması etkinliği ölçeğine yanıt veren işletme sahiplerinin yanıtları doğrultusunda elde edilen bulgulara göre; Sulama ve arazi toplulaştırma işlemlerinin birlikte yapılmasının %79,4 oranında uygun görüldüğü, arazi toplulaştırmasının suyun borulu şebekeden daha adil dağıtımını ve yeterli miktarda alınmasını sağladığı (%61,4), suyun uygun zamanda alınmasında olumlu bir değişiklik getirdiği (%52,9), AT ile sulanan alanda artış olduğu (%74,6), AT ile araziye ulaşma süresinde bir kısalma olduğu (%57,1) boyutlarında işletme sahiplerinin arazi toplulaştırma çalışmalarına yönelik olumlu algı içinde oldukları görülmektedir. Buna karşın; AT'nin su kavgalarının azalmasını sağlaması (%51,3), AT'nin kullanılan su miktarının azalmasını sağlaması (%70,9), AT'nin sulamada kullanılan ekipmanda azalma sağlaması (%64,6), AT'nin enerji maliyetleri açısından avantaj sağlaması (%60,8), AT'nin sulanan alanlarda verim artışı sağlaması (%61,9), AT'nin sulamada kullanılan işgücü konusunda avantaj sağlaması (%60,3), AT'nin su ücretlerini düşürmesi (%74,6), AT'nin sulama yöntemi üzerinde bir değişiklik getirmesi (%87,8), AT'nin refah seviyesinde bir olumlu değişiklik sağlaması (%65,6), AT'nin yıllık tarımsal gelirden artış sağlaması (%64,0) ve AT'nin tarımsal faaliyetten sonra arta kalan zamanınızda bir artış sağlaması (%72,0) boyutlarında işletme sahiplerinin olumsuz görüş ve düşünce içinde oldukları görülmektedir. Bu bulgular sonucunda AT çalışmaları sonucunda maliyetlerde azalma olacağına ilişkin *hipotez 1* ve AT çalışmaları sonucunda işletme sahiplerinin gelirlerinde artış olacağına ilişkin *hipotez 2 red* edilmiştir. Ayrıca AT çalışmaları sonrasında işletme sahiplerinin arazilere erişme sürelerinde kısalma olacağına ilişkin *hipotez 5 ise kabul* edilmiştir.

İşletme sahiplerinin arazi toplulaştırması yapılmadan önce başka yerlere göç etme niyetlerinin sorulduğu soruya verdikleri yanıtlara göre, %83,6 ile göç etme niyeti taşımadıkları görülmektedir. AT sonrasında ise göç etme niyetlerine ilişkin soruya verdikleri yanıtlar açısından da bir benzerlik görülmektedir ki işletme sahiplerinin %81,0'i göç etme niyetlerinin olmadığını ifade etmektedirler. Bu sonuçla bağlantılı olarak *Hipotez 6 red* edilmiştir.

İşletme sahiplerinin %65,6'sı AT öncesinde de faydalı olduğunu düşündüklerini ancak AT sonrasında fikirlerinin olumlu yönde değiştiğini belirtenlerin oranı %79,9 şeklinde oldukça yüksek bir düzeye

erişmiş görünmektedir. Araştırmanın bu yönüyle ilgili oluşturulan *hipotez 3 ve hipotez 4 kabul edilmiştir.*

Elde edilen bulgulardan ilginç sayılabilecek olanlardan birisi de AT ile sulama yöntemlerinde bir değişiklik olup olmadığına ilişkin soruya verilen yanıtta olmuştur. %87,8'i değişiklik olmadığını ifade etmiştir. En çok hangi sulama yöntemi kullanılıyor sorusu ile birleştirildiği zaman ortaya çıkan sonuç, AT ile beklenen çağdaş sulama anlayışının tam olarak benimsenmediğini göstermektedir. Halen geleneksel yöntemler olan Salma (%21,2), karık (%16,4), yağmurlama (%45,0) yönteminin ağırlıklı kullanıldığı, modern yöntemlerden damlama yönteminin ise daha azınlıkta bir düzeyde benimsendiğini göstermektedir. Bu noktada ulaşılan sonuçla benzerlik gösteren bir bulgu da işletme sahiplerine yöneltilen “en çok hangi ürünü üretiyorsunuz?” şeklindeki soruda olmuştur. Bulgular ise, işletme sahiplerinin geleneksel ürünler olan buğday (%27,5) ve pancar (%25,4) gibi ürünlere yönelik yoğun ilgilerinin devam ettiğini göstermektedir.

Beklendiği gibi traktör sahibi olan işletme sayısı neredeyse katılımcıların tamamı olarak görülmektedir ve bu kişiler, zaten AT yapılmadan önce de büyük çoğunlukla traktör sahibi kişiler olarak beyanda bulunmuşlardır. Çok az bir oranda kişi AT sonrasında traktör edindiğini belirtmiştir (%7,4).

4.3. Arazi Toplulaştırma Çalışmalarının Geometrik Yönden İncelenmesi

Bu kapsamda, Karaman Kadastro Müdürlüğüne arazi toplulaştırma çalışmaları yapılmış olan yerleşim yerlerinin önce ve sonrasındaki parsel sayıları, parsellerin köşe noktası sayıları sorulmuştur. Karaman Kadastro Müdürlüğü'nün 30.11.2016 tarih E.2648979 sayılı resmi cevap yazılarına eklenen raporda yer verilen bulgular aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 7. Arazi Toplulaştırması Öncesi ve Sonrasında Parsellerin Geometrik Durumlarına İlişkin Bilgiler

Yerleşim yeri	AT Öncesi Parsel Sayısı	AT sonrası Parsel Sayısı	Değişim %	AT Öncesi Köşe Noktası Sayısı	AT Sonrası Köşe Nokta Sayısı	Değişim %
Akçaşehir	2624	2042	-22,2	17917	6252	-65,1
Yollarbaşı	6862	3606	-47,4	35154	10387	-70,4
Burunoba	937	489	-47,8	2792	2254	-19,2
Çoğlu	1625	1356	-16,5	16298	6159	-62,2
Dinek	1816	911	-49,8	38998	3556	-90,8
Kisecik	2448	987	-59,7	8284	3089	-62,7
Kızık	802	520	-35,2	11397	2619	-85,8
Ortaoba	1808	1099	-39,2	19467	4509	-76,5
Salur	535	152	-71,6	7004	565	-91,9
Beydilli	1643	637	-59,4	41697	3224	-92,2
Aşıran	1131	507	-55,2	17390	2704	-84,5
Sudurağı	1647	1968	+19,5	25142	4685	-81,4
Davgandos	803	703	-12,5	2270	3760	+65,6

Kaynak: Karaman Kadastro Müdürlüğü'nün 30.11.2016 tarih E.2648979 sayılı yazısı ve eki rapordan hareketle düzenlenmiştir.

AT çalışmaları sonucunda oluşan yeni parsellerin sayısının Sudurağı dışındaki birimlerde önemli derecede azaldığı ve parsellerin biçimlerinin de aynı şekilde önemli derecede düzeldiği görülmektedir. Parsellerin köşe noktası sayılarındaki azalma ile parsellerin dikdörtgen biçimi aldığı ancak Davgandos biriminde ise bu yönde şaşırtıcı bir sonuç ortaya çıktığı da belirlenmiştir. Çünkü diğer birimlerde %20-%90 arası bir köşe noktası sayısı azalması söz konusu iken Davgandos biriminde yeni oluşan parsellerdeki köşe noktası sayısı %65,6 oranında bir artış meydana getirmiştir.

4.4. Arazi Toplulaştırma Sonrasında Üretim Boyutuyla Ortaya Çıkan Sonuçlar

Bu kapsamda Karaman Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden çiftçi kayıt sistemi aracılığıyla ürün deseni, ekili alan, sulu ya da kuru alanda üretim yapılıyor olması gibi veriler elde edilmeye

çalışılmıştır. Projenin başlangıç aşamasında AT çalışması tamamlanmış olan ve proje kapsamında araştırmaya dahil olan birimlerde, AT öncesindeki veriler de talep edilmişti. Ancak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından çiftçi kayıt sistemi veri tabanında yapılan değişiklik nedeniyle AT öncesi verilerin elde edilmesi mümkün olamamıştır. Bu nedenle sadece 2014-2015-2016 yılına ait veriler elde edilmiştir.

Çiftçi Kayıt Sisteminden (ÇKS) elde edilen veriler ışığında arazi toplulaştırması yapılan birimlerdeki ürün desenleri ve ekili alan miktarları incelendiğinde, tarımsal işletmelerin çoğunlukla geleneksel ürünleri üretmeye devam ettikleri görülmektedir. Bu bulgular ile işletme sahiplerinin anketlere verdikleri yanıtların sonuçları uyumludur. Buna rağmen az miktarda da olsa bazı birimlerde Macar fiği, tohumluk ve yağlık ayçiçeği, tohumluk buğday, biralık arpa, korunga, sorgum sudan otu ve silajlık mısır gibi sanayi üretiminde kullanılacak türden ürünlerin de ekilip yetiştirildiği belirlenmiştir. Arazi toplulaştırması sonucunda sulu alanlardaki artış ve arazi yapısının belli ölçüde düzeltilmiş olmasına rağmen halen nadasa bırakma uygulamasına devam edildiği de görülmektedir. Dolayısıyla tarım reformu uygulamalarının sadece arazi ve çeşitli teknik donanımlarla sınırlı olmasının gerektiği, bunlara ek olarak bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarının da mutlaka yürütülmesi gereken çalışmalar olduğu ortaya çıkmaktadır. İşletme sahiplerinin reform çalışmalarından daha yüksek düzeyde faydalanması açısından etkin bir eğitim ve bilinçlendirme çalışmasının gerekliliği bu araştırmanın önemli sonuçlarından birisi olmuştur.

4.5. Arazi Toplulaştırması Sonrasında Ortaya Çıkan Göç Hareketleri

Karaman ili Merkez İlçede AT çalışmaları yapılmış olan yerleşim birimlerinin yaşadığı göç hareketlerine ilişkin veriler, TÜİK veri tabanından analiz yapılarak elde edilmiştir. Bu çerçevede 2007-2015 yıllarındaki nüfus sayısı her bir birim için ayrı ayrı elde edilerek aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8. Arazi Toplulaştırması Sonrası Göç Hareketleri

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	*Değişim%
Burunoba	283	280	260	238	226	223	237	234	230	-18,7
Çoğlu	825	807	798	755	754	736	721	710	686	-16,8
Dinek	236	253	226	207	193	180	180	180	174	-26,2
Hamidiye	133	170	158	160	156	143	176	157	153	+15,0
Kisecik	1007	904	850	813	759	732	710	672	656	-35,8
Ortaoba	670	636	640	609	598	574	580	597	568	-15,2
Akçaşehir	2403	2928	2528	2409	2372	2328	2354	2345	2263	-5,8
Beydilli	279	285	277	263	253	239	231	227	222	-20,4
Masara	108	146	137	144	140	134	148	140	138	+27,7
Ekinözü (Aşiran)	477	491	488	492	502	476	493	491	487	+2,1
Sudurağı	2316	2368	2283	2245	2255	2236	2336	2329	2265	-2,2
Yollarbaşı	1263	1191	1203	1200	1267	1191	1151	1122	1069	-15,4
Davgandos (Çiğdemli)	205	203	200	206	196	193	203	187	190	-7,3
Salur	187	211	209	188	193	192	189	181	189	+1,1
Kızık	322	326	308	321	301	305	293	295	288	-10,6
Kılbasan	1717	1683	1709	1691	1662	1638	1611	1612	1600	-6,8

*2007 yılı ile 2015 yılındaki rakamlar arasındaki ilişki

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> E.T.: 24.11.2016

TÜİK tarafından servis edilen Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Bilgileri doğrultusunda arazi toplulaştırması yapılan ve araştırma kapsamında yer alan yerleşim birimlerinin 2007-2015 yılları arasındaki nüfus bilgilerine göre; arazi toplulaştırmasından beklenen işlevlerden birisi olan kırsal nüfusun kentlere doğru göç etmesinin engellenmesi hedefinin gerçekleştirilemediği anlaşılmaktadır. Bulgular, AT sonrasında sadece Hamidiye, Masara (Bölük yazı), Aşiran (Ekinözü) ve Salur'da bir nüfus artışının olduğu ya da azalış olmadığını ortaya koymaktadır. Nüfus artışı yaşanan birimlerin dikkat çeken özelliği ise zaten çok düşük bir nüfus barındırıyor olmalarıdır. Dolayısıyla tarım

işletmelerinin ortalama büyüklüğünü çok olumsuz etkilemeyecek bir nüfus büyüklüğü söz konusudur.

Diğer birimlerde bazı yıllarda dalgalı bir görüntü verse de, toplamda nüfusun başka yerleşim yerlerine göç ettiği sonucu elde edilmektedir. Elbette itici etkenler olarak kabul edilen koşulların ortadan kaldırılması için, tek başına tarım reformu çalışmalarının dolayısıyla arazi toplulaştırmasının yeterli olmasını beklemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Buna rağmen arazi toplulaştırması çalışmalarının beklenen etkilerinden birisi de göç etme niyetini en aza indirmek ya da ortadan kaldırmaktır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de nüfus hızla artmaktadır. Bu artış, beraberinde gıda ihtiyacının da büyümesi sonucu getirmektedir. Tarım sektörünün artan gıda ihtiyacını karşılamak için sahip olduğu iki seçenekten söz edilmektedir (Darkot, 1943'ten aktaran Boyraz ve Üstündağ, 2008). İlki tarımsal üretim alanlarının genişletilmesi, ikincisi ise mevcut alanlardaki verimliliğin artırılmasıdır. Birinci seçenek açısından insanlığın artık son noktaya ulaştığını kabul etmek gerekmektedir. Mevcut alanlara ek olarak yeni tarım alanları haline dönüştürülen ormanlar ya da diğer alanlar, ekosistemin zarar görmesi ve insanlığın daha fazla zarar görmesi anlamına gelecektir. Ayrıca kentleşme nedeniyle tarım alanlarını sürekli baskılayan bir kentsel yayılma (Sayın ve Candan, 2016) ve erozyon gibi etkenler de mevcut tarım alanlarını daraltıcı yönde etkilemektedir. Dolayısıyla ilk seçenek insanlığın fayda elde edebileceği bir yol olmak özelliğinde değildir. Geriye kalan tek seçenek ise, var olan tarım arazilerinin verimliliğini en yüksek düzeye çıkarmaktır.

Tarım reformu uygulamaları da, tarımsal alanlarındaki verimliliği arttırmanın en önemli yollarından birisi olarak son yıllarda bütün dünyada yaygın halde kullanılmaktadır. Ülkemizde de geçmişini 1948 yılına kadar eskilere taşıyabileceğimiz reform çabalarında, öne çıkan boyut üretimde verimliliği sağlamaya yönelik çalışmalar olmuştur. Tarım reformunun üretim boyutunda, optimum arazi ölçüğü ve optimum ürün deseninin sağlanması yoluyla üretimde verimlilik artışı hedeflenmektedir. Bu amaçla özellikle GAP uygulamalarında yaygınlaşan arazi toplulaştırması (AT), 2002 sonrası dönemde giderek yaygınlaşmıştır. İlk olarak 1961 yılında Konya ili Çumra İlçesi Karkın Köyü'nde gerçekleştirilen AT çalışmalarında şu ana kadar 5 milyon hektarı aşılmıştır.

Türkiye genelinde olduğu gibi Karaman ilinde de AT çalışmaları son yıllarda yaygın halde yürütülmektedir. Merkez ilçeye bağlı Yollarbaşı, Burunoba, Akçaşehir, Ortaoba, Masara, Coğlu, Salur, Kızık, beydilli, Kisecek, Aşırın, Hamidiye, Sudurağı, Kılbasan, Davgandos ve Dinek birimlerinde çalışmalar tamamlanmıştır. AT çalışmaları sonrasında beklentilerin ne derecede karşılandığına ilişkin bir araştırma henüz yapılmış değildir. Bu nedenle, bu proje kapsamında söz konusu AT çalışmalarının performansı araştırılmıştır.

İlk olarak Arazi Toplulaştırma Etkinliği Ölçeği aracılığıyla çalışmaların yapıldığı yerleşim birimlerinde yaşayan işletme sahiplerinin AT çalışmalarına ilişkin algıları ölçülmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; AT'nin kullanılan su miktarının azalmasını sağlaması (%70,9), AT'nin sulamada kullanılan ekipmanda azalma sağlaması (%64,6), AT'nin enerji maliyetleri açısından avantaj sağlaması (%60,8), AT'nin sulanan alanlarda verim artışı sağlaması (%61,9), AT'nin sulamada kullanılan işgücü konusunda avantaj sağlaması (%60,3), AT'nin su ücretlerini düşürmesi (%74,6), AT'nin sulama yöntemi üzerinde bir değişiklik getirmesi (%87,8) sorularına verdikleri yanıtların olumsuz yönde olması nedeniyle "AT sonrasında maliyetlerde azalma meydana gelmiştir." Şeklindeki *hipotez 1 red* edilmiştir.

İşletme sahiplerinin maliyetlerde azalma olmadığı görüşüne güçlü şekilde ifade etmişlerdir.

AT'nin refah seviyesinde bir olumlu değişiklik sağlaması (%65,6), AT'nin yıllık tarımsal gelirden artış sağlaması (%64,0) sorularına yönelik olumsuz görüş beyan ettikleri belirlenmiş ve bu doğrultuda "AT sonrasında işletme sahiplerinin gelirlerinde artış meydana gelmiştir." Şeklindeki *hipotez 2 red* edilmiştir. Benzer şekilde "AT sonrasında işletme sahiplerinin başka yerlere göç etme niyetlerinde

AT öncesine göre azalma olmuştur.” şeklindeki **hipotez 6** da olumsuz yöndeki yanıtlar nedeniyle (AT öncesi göç etme niyeti %16,4 iken AT sonrasında bu oran %19,0) **red** edilmiştir. İşletme sahiplerinin göç etme niyetleri yanında TÜİK’ten elde edilen adrese dayalı nüfus bilgilerine göre de AT sonrasında bu yerleşim birimlerinden başka yerlere doğru bir göç hareketinin olduğu bulgusu edilmiştir.

“AT öncesinde işletme sahipleri AT’ye ilişkin olarak olumlu düşünüyorlardı.” Şeklindeki **hipotez 3** %65,6 oranında, “AT sonrasında işletme sahiplerinin görüşleri olumlu yönde değişti.” Şeklindeki **hipotez 4** %79,9 oranında, “AT sonrasında işletme sahiplerinin arazilere ulaşma süresinde kısalma olmuştur.” şeklindeki **hipotez 5** %57,1 oranında olumlu görüşler yansıtıldığı için kabul edilmiştir.

At sonrasında oluşan yeni parsellerin geometrik biçimlerinde düzelmeler oluştuğuna ilişkin tapu ve kadastro verilerinden elde edilen ve işletme sahiplerinin arazi büyüklüğüne ilişkin beyanlarıyla elde edilen bilgilerle doğrulanmıştır. Birimlerdeki parsel sayısı %12,5-%59,0 arasında azalma gösterirken parsel köşe noktası sayısında %20-%90 arasında azalma göstermiştir. Bu sonuçlar işletmelerdeki ortalama parsel sayısının azaldığını ve dolayısıyla parçalı ve dağınık haldeki tarım arazilerinin belli ölçüde bütünleştirildiğini göstermektedir. Parsel köşe noktası sayısındaki ciddi azalma da, tarım arazilerinin geometrik şekillerinin de çoğunlukla dikdörtgen biçimini aldığı ve belli ölçüde düzeltildiğini ortaya koymaktadır.

Ürün deseni ve ekili alanlarla ilgili Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) verileri; işletme sahiplerinin halen geleneksel ürünleri çoğunlukla üretmeye devam ettiklerini, sulama yöntemlerinde de sakıncaları bile olduğu kabul edilen eski yöntemlerin sürdürülmekte olduğu (salma %21,2 ve karık %16,4) belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, AT çalışmalarının etkili bir eğitim ve bilinçlendirme çalışmasıyla desteklenmesinin gerekli olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak Karaman Merkez ilçeye bağlı çeşitli yerleşim birimlerindeki AT çalışmalarından tam anlamıyla beklenen faydanın elde edilebildiğini ileri sürmek mümkün değildir. Belli ölçüde dağınık ve parçalı yapının düzeltilmiş olması, sulanan alanda artış olması gibi olumlu yöndeki gelişmeler sağlanmıştır. Ancak Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından AT ile tarla içi geliştirme hizmetleri (sulama drenaj, ulaşım, toprak-su koruma tedbirleri ve kırsal kesimin tüm alt yapı ihtiyaçları) başlığındaki faaliyetlerin ayrı ayrı yürütülmesi nedeniyle reform çabalarının eksik kaldığı görülmektedir.

Ayrıca AT konusunda yapılan araştırmalarda mevzuattan kaynaklanan sorunlara dikkat çekilmektedir (Boztoprak vd., 2016). Sadece yasal düzenlemeler nedeniyle ortaya çıkan olumsuzluklar nedeniyle, büyük kamusal maliyetlerle gerçekleştirilen AT çalışmalarının başarısızlığa mahkum edilmesi anlaşılır değildir. Uygulamacılar ve araştırmacıların belirlediği mevzuat engellerinin giderilmesi ve daha etkin ve verimli AT çalışmalarının yürütülmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akşit, S. (2013). Arazi Topplulaştırması Üzerine Çiftçi Algısı: Yeşildere Örneği (Denizli). The Journal of Academic Social Science Studies, 6 (3), 1-19.

Altıntaş, G., Akçay, Y. (2009). Arazi Topplulaştırma Uygulamalarında Üreticilerin Topplulaştırmaya Bakış Açılarını Etkileyen Faktörler (Tokat-Erbaa Örneği). Tarım Ekonomisi Dergisi, 15(1), 35-43.

Berk, H. (2015). Arazi Topplulaştırması ve Üretici Bilinç Düzeyi. Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın.

Bilgin, C. (2014). Trakya Bölgesinde Uygulanan Arazi Topplulaştırmasının Çiftçiler Üzerindeki Etkinliğinin İrdelenmesi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tekirdağ.

Boyras, Z., Üstündağ, Ö. (2008). Kırsal Alanlarda Arazi Topplulaştırmalarının Önemi. E-Journal of New World Sciences Academy, 3(3), 563-578.

Boztoprak, T., Demir, O., Çoruhlu, Y. E. (2016). Arazi Toplulaştırması uygulamalarında Mevzuattan Kaynaklı Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi, 8 (1), 75-86.

Çelik, Y. (2010). Şanlıurfa İli Harran Ovasında Arazi Toplulaştırması Yapılmış Alanlarda Sulu Tarım Yapan Veya Yapmayan Tarım İşletmelerinin Optimum Üretim Planlarının Tespiti Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.

DPT (1999). 2000 Yılı Programı. http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/YillikProgramlar/Attachments/14/2000_Y%C4%B1l%C4%B1_Program%C4%B1.pdf E.T.: 21.11.2016.

Ekinci, K. (2010). Arazi Toplulaştırması Konusunda Çiftçi Davranışlarının Belirlenmesi (Bafra Ovası Örneği). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat.

Erdinç, Z., Erdinç, M. H. (2001). Türkiye’de Tarım Reformu. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 49-58.

Erdoğan, S., Yazıcıoğlu, Y. (2004). İstatistik Araştırma Dizini. Ankara: Detay Yayıncılık.

Eser, Ö. (2006). Gaziantep Nurdağı Gedikli Köyü Arazi Toplulaştırması Etkinliği. Kahramanmaraş Sütçüimam Üniversitesi fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş.

http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/YillikProgramlar/Attachments/25/2016_Program%C4%B1.pdf. E.T.: 18.09.2016.

<http://www.tarim.gov.tr/Konular/Arazi-Toplulastirma-ve-Tarla-Ici-Gelistirme/Projeler> E.T: 18.11.2016

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> E. T.: 24.11.2016

İldeniz, E. (2015). Samsun İli Bafra İlçesi Sol Sahil Köylerinde Yapılan Arazi Toplulaştırmasına Zorunlu ve İstemli Katılan Çiftçilerin Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırılması. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun.

Karaman Kadastro Müdürlüğü’nün 30.11.2016 tarih E.2648979 sayılı yazısı ve eki rapor

Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A. (2015). Çevre Politikası, Ankara: İmge Yayınları.

Sayılan, H. (2013). Türkiye’de Kırsal Arazi Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımında Arazi Toplulaştırmasının Önemi ve Yeri. 3. International Geography Symposium-GEOMED 2013 Bildiriler kitabı içinde (editörler: Recep Efe, İbrahim Atalay, İsa Cürebal), 10-13 Haziran Kemer Antalya, ss.531-540.

Sayın, E., Candan, H. (2016). Kentsel Yayılma ve Çevre Üzerindeki Etkilerine Sürdürülebilir Kent Modeliyle Çözüm Üretilir mi?. 3rd International Congress On Social Sciences, China To Ardiatic Bildiriler Kitabı içinde ss. 905-612, 27-30 Ekim Antalya.

Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., Çinko, M. (2008). Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi. 2.Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Uzundumlu, A. S. (2012). AB ülkeleri ile Türkiye Tarımsal Yapısının Karşılaştırılması. Alınteri, 23 (B), 64-73.

Yavuz, F. (1967). Toprak ya da Tarım Reformu. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 22 (2), 29-41.